

اعیان ثابتہ و جایگاہ آن در علم پیشین الہی

از دیدگاہ ابن عربی و ملاصدرا

امیر حسین کیانی^(۱)

زهره حسینی خامنه^(۲)

چکیده

معتزله است – تفاوت قائل است و نگاه اول را مطابق با کشفیات و مشاهدات خویش میدانند.

کلیدواژگان: اعیان ثابتہ، علم خداوند، ثابتات ازلیہ، ابن عربی، ملاصدرا.

۱. مقدمه

یکی از مهمترین مباحث و ابواب عرفان و فلسفہ اسلامی، مقولہ «علم الہی» است کہ در این دورویکرد بعنوان موضوعی بسیار با اهمیت و ریشه‌یی بہ آن پرداختہ شدہ است. در جهان بینی توحیدی «علم» بعنوان یک صفت اصلی برای خدا مطرح میشود چراکہ در نظام الہیاتی توحیدی، عدم اتصاف ذات الہی بہ صفت عالمیت، امری محال میباشد. اما مسئلہ اساسی اینست کہ گسترہ و پهنہ علم خدا تا چہ میزانی است؟ این سؤال، خود برآمده از یک سری مبانی و پیشفرضہای فلسفی است و از طرفی دیگر بدلیل وجود این قواعد در نظامات فلسفی، پاسخ بہ سؤال مذکور از اهمیت – و

«اعیان ثابتہ» یکی از مهمترین ارکان هستی‌شناسی ابن عربی است و پذیرش آن تأثیر بسزایی در نوع نگاه بہ مسئلہ علم خداوند دارد. «علم خداوند قبل از خلقت موجودات»، چالش مهمی است کہ دستگاہای معرفتی کلامی، فلسفی و عرفانی ہرکدام بنوبہ خود تلاش کردہ اند کہ آن را تشریح و تبیین نمایند. معتزله و ابن عربی با قبول ثابتات ازلیہ، سعی کردہ اند این نزاع را پاسخ دهند. دیدگاہ ابن عربی مخالفانی میان فلاسفہ دارد و یکی از آنها ملاصدراست کہ در آثارش بہ ساختار اعیان ثابتہ بسیار تاختہ است. اما با بررسی بیشتر و نگاه تطبیقی بہ این پاسخ میرسیم کہ ملاصدرا با طرح نگاہی نو بہ مسئلہ اعیان ثابتہ و بیان تقریری جدید از نگاه ابن عربی، تلاش میکند مواردی را کہ با دستگاہ فلسفیش در تعارض است، حل کند. این تحقیق با اشارہ بہ نکات مطرح شدہ، اثبات میکند کہ ملاصدرا دیدگاہ ابن عربی در مورد اعیان ثابتہ را پذیرفتہ و میان نگاه ابن عربی و قول بہ ثبوت معدومات – کہ دیدگاہ

(۱). دانشجوی دکتری فلسفہ و کلام اسلامی، واحد علوم تحقیقات تہران، دانشگاه آزاد اسلامی، تہران، ایران (نویسنده مسئول)؛

a.hamedani.1991@gmail.com

(۲). دانشجوی دکتری فلسفہ تعلیم و تربیت اسلامی، واحد علوم تحقیقات تہران، دانشگاه آزاد اسلامی، تہران،

ایران؛ Zohrehhosaini@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱/۲۸ تاریخ تأیید: ۱۴۰۰/۴/۱۴ نوع مقاله: پژوهشی

DOR: 20.1001.1.15600874.1400.27.1.9.5